

KREATIVNO RAČUNOVODSTVO KAO UZROK NASTANKA STEČAJA PODUZEĆA

CREATIVE ACCOUNTING AS CAUSE OF BANKRUPTCY OF THE COMPANY

Prof. dr. Božo Vukoja Sveučilište Vitez u Vitezu
Mr. Samir Sunulahpašić doktorant - Sveučilište Vitez Ekonomski fakultet
Mr. Branka Vukoja – Revident d.o.o. Grude

REZIME

U današnje vrijeme tržišne privrede i u uvjetima financijske nestabilnosti upotreba kreativnog računovodstva dovela je mnoga poduzeća pred stečaj. Stečaj se najčešće definira kao zakonom utvrđen postupak koji se provodi nad imovinom stečajnog dužnika radi kolektivnog namirenja svih povjerilaca. Otvoriti stečaj znači pokrenuti stečajni postupak čiji krajnji ishod može biti zatvaranje poduzeća (likvidacija stečajnog dužnika) ili restrukturiranje, tj. nastavak rada poduzeća i nakon stečaja. Kreativno računovodstvo definira se kao namjerno odstupanje od računovodstvenih standarda, kako bi seeksternim korisnicima prezentirala željena, a ne stvarna prinosna i financijska snaga poduzeća. Predmet istraživanja ovog rada je stečaj uzrokovan manipulacijama (prevarama) i drugim nezakonitim radnjama u financijskim izvještajima poduzeća primjenom postupaka kreativnog računovodstva. Osnovni cilj ovoga rada je upoznavanje čitalaca s kreativnim računovodstvom koje može dovesti do nastanka stečaja poduzeća, kao i s mjerama za otkrivanje i sprečavanje manipulacija financijskim izvještajima poduzeća. Većom angažiranosti certificiranih forenzičnih računovođa i forenzičnih revizora može se spriječiti manipulativno financijsko izvještavanje koje dovodi poduzeće u stečaj. Ilustracijom na hipotetičkom primjeru bit će prikazano na koji način upotrebom kreativnog računovodstva poduzeće može otići u stečaj. Ovim radom želi se ukazati na potrebu uvođenja forenzičnih računovođa i revizora i drugih stručnjaka kako bi spriječili manipulativno financijsko izvještavanje poduzeća i odlazak u stečaj.

Ključne riječi: stečaj, kreativno računovodstvo, financijsko izvještavanje, zloupotrebe stečaja, sprečavanje manipulacija, poduzeće.

SUMMARY

In today's market economy in terms of financial instability using creative accounting has led many companies to bankruptcy. Bankruptcy is often defined as the statutory procedure which is carried out over the property of the debtor for the sake of the collective satisfaction of all creditors. Open bankruptcy means insolvency proceedings whose final outcome may be the closure of the company (liquidation of the debtor) or continuation restructuring of firms and after bankruptcy. Creative accounting is defined as an intentional deviation from accounting standards, to external customers presented desired, rather than the actual yield and the financial strength of the company. The subject of this work is a bankruptcy caused by manipulations (fraud) and other illegal activities in the financial statements of companies using the methods of creative accounting. The main objective of this paper is to introduce readers to the creative accounting that may lead to development of company bankruptcies, as well as measures for the detection and prevention of manipulation of financial statements of enterprise. Greater engagement certified forensic accountant and forensic auditor can prevent manipulative financial reporting leading company in bankruptcy.

Illustration on a hypothetical example will be shown how the use of creative accounting company may go bankrupt.

This paper will point out the need to introduce, forensic accountants and auditors and other experts to prevent manipulative corporate reporting and leave them bankrupt.

Keywords: bankruptcy, creative accounting, financial reporting, abuse of bankruptcy, preventing manipulation, company.

1. STEČAJ I ELEMENTI STEČAJA

1.1. Pojam i definicija stečaja

Stečaj je zakonom utvrđen postupak koji se provodi nad imovinom dužnika radi kolektivnog namirenja povjerilaca.¹ Osim namirenja povjerilaca, stečajem se onemogućava daljnje loše poslovanje privrednog subjekta.

U teoriji i praksi stečaj se provodi poštovanjem određenih načela od kojih su najvažnija:²

- načelo jednakosti koje podrazumijeva da su svi povjerioci jednaki prilikom namirenja iz stečajne mase (izuzetak izlučnih i razlučnih povjerilaca),
- načelo univerzalnosti – u stečajnu masu ulazi sva imovina dužnika,
- načelo unovčenja imovine – vrši je stečajni upravnik na javnoj prodaji,
- načelo ograničenja – podrazumijeva ograničenje dužnikovih aktivnosti u pogledu raspolaganja imovinom,
- načelo atrakcije – odnosi se na nadležnost suda koji se ovim principom proglašava nadležnim u pojedinim slučajevima kada obično nema nadležnosti, a slučaj je usko u vezi sa stečajem za koji je sud nadležan.

1.2. Uzroci i razlozi stečajnog postupka

Kao uzrok stečaja obično se navodi nesposobnost uprave poduzeća da očuva djelatnost društva kroz krizne situacije. Međutim, uzroci stečaja mogu biti i drugi faktori unutar i izvan poduzeća, kao što su naprimjer:

- slaba motivisanost zaposlenika,
- loše upravljanje poduzeća,
- tržišna konkurencija,
- politički faktori,
- svjetska ekonomska kriza,
- loša edukacija kadrova,
- nedostatak kapitala,
- velika zaduženost,
- loša naplativost potraživanja,
- slaba lokacija poduzeća,
- loš marketing kompanije,
- nerealni ciljevi itd.

Razlozi za pokretanje stečaja su: platežna nesposobnost stečajnog dužnika (insolventnost) ili očekivana ili prijeteća platežna nesposobnost (očekivana insolventnost). Platežna nesposobnost stečajnog dužnika nastaje onda kada subjekt nije u stanju izvršavati svoje prispjele obaveze u kontinuitetu od 30 dana.³ Prijeteća platežna nesposobnost je procjena da stečajni dužnik neće biti u mogućnosti izvršavati svoje obaveze u narednom periodu i u tom slučaju pravo za pokretanje stečaja ima samo dužnik.⁴

¹Zakon o stečajnom postupku FBiH, Službene novine FBiH, 29/03, 33/04 i 47/06, član 2. stav. 1

²Čolović, V, (2010), Stečajno pravo, Banja Luka, str. 26-29

³Zakon o stečajnom postupku, Službene novine Federacije BiH, br. 29/03, 33/04, 42/06, član 6. stav 2. i 3.

⁴Ibidem član 6. stav 3. i 4.

1.3. Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su:

- stečajni sudac,
- stečajni upravnik,
- skupština povjerilaca,
- odbor povjerilaca.

Stečajni sudac:

- upravlja stečajnim postupkom od njegovog pokretanja do zaključenja,
- imenuje privremenog stečajnog upravnika, stečajnog upravnika, članove privremenog odbora povjerilaca,
- vrši pravni nadzor nad radom stečajnog upravnika,
- koordinira rad svih organa stečajnog postupka,
- odlučuje o visini naknada i nagrada za rad stečajnog upravnika i članova odbora povjerilaca.

Stečajni upravnik:

- je operativno tijelo stečajnog postupka,
- imenuje ga stečajni sudac odlukom o otvaranju stečajnog postupka,
- to je poseban organ stečajnog postupka koji, pod nadzorom stečajnog suca i povjerilaca, vrši poslove stečajnog dužnika koji se sastoje u prikupljanju i unovčavanju imovine dužnika u cilju namirenja potraživanja povjerilaca.

Skupština povjerilaca:

- je najviši organ povjerilaca ustanovljen Zakonom o stečajnom postupku radi zaštite interesa povjerilaca,
- prvu skupštinu povjerilaca saziva stečajni sudac rješenjem o otvaranju stečajnog postupka,
- kasnije skupštinu povjerilaca zakazuje stečajni sudac kada ocijeni da je to potrebno te na prijedlog stečajnog upravnika, odbora povjerilaca i prijedlog najmanje pet povjerilaca,
- skupštinom povjerilaca predsjedava stečajni sudac.

Odbor povjerilaca:

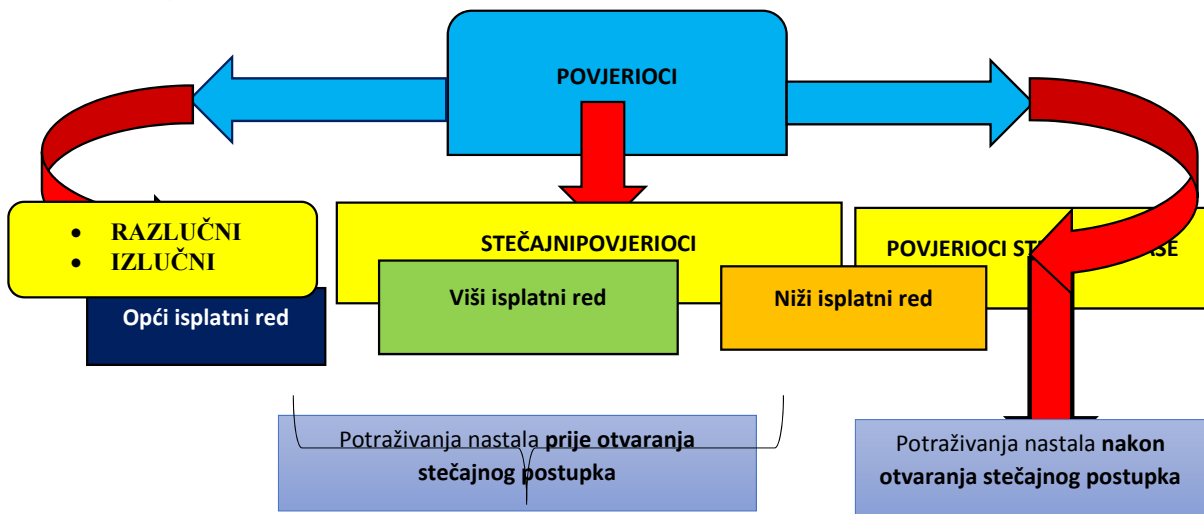
- je fakultativni organ stečajnog postupka, a odluku o izboru odbora i njegovom sastavu donosi skupština povjerilaca,
- u odboru povjerilaca moraju biti zastupljene sve grupacije povjerilaca:
  1. povjerioci s najvišim potraživanjima,
  2. povjerioci s malim potraživanjima,
  3. predstavnici zaposlenika stečajnog dužnika,
  4. razlučni povjerioci,
  5. osobe koje nisu povjerioci ako bi svojim stručnim znanjem mogle doprinijeti radu odbora,

1.4. Stečajna masa i stečajni povjerioci

Stečajnom masom definiše se cjelokupna imovina dužnika (pokretna i nepokretna, financijska i nefinancijska), dakle imovina koju je stečajni dužnik stekao u vrijeme otvaranja stečaja, kao i imovina koju je stekao tokom stečajnog postupka. Stečajna masa služi namirenju troškova stečajnog postupka i najvažnije – namirenju povjerilaca. Povjerioci u stečajnom postupku

razvrstavaju se u sljedeće grupe:

- povjerioci s pravom izdvajanja svoje imovine iz stečajne mase (izlučni),
- povjerioci s pravom izuzimanja svoje imovine iz stečajne mase (razlučni),
- povjerioci stečajne mase,
- stečajni povjerioci.
-

Slika 1. Povjerioci u stečajnom postupku

Izvor: Autori (Prilagođeno prema: Mikerević, D., „Sudska vještačenja i stečajevi“, Instruktivna nastava za stjecanje profesionalnog zvanja certificirani forenzični računovođa, Ekonomski fakultet Banja Luka, str. 68.

Izlučni povjerioci su osobe koje imaju izlučno pravo nad pojedinim dijelovima imovine dužnika. Naime, ti dijelovi imovine stečajnog dužnika njemu ustvari ne pripadaju, ali se po nekom osnovu nalaze kod dužnika na korištenju. U ovu vrstu stvari spadaju pokretne ili nepokretne stvari koje nisu vlasništvo dužnika, nego trećih strana koje su izlučni povjerioci i mogu tražiti njihovo vraćanje.⁵

Razlučni povjerioci su povjerioci koji imaju pravo na odvojeno namirenje svojih potraživanja iz određenih dijelova stečajne mase (založno pravo ili pravo na stvari ili pravo upisano u javnim knjigama). U ove povjerioce spadaju: hipotekarni povjerioci, povjerioci zemljišnog duga, založni povjerioci, povjerioci kojima pripada pravo zadržavanja i povjerioci s prenesenim pravom od dužnika radi osiguranja.⁶

Povjerioci stečajne mase su vjerovnici koji imaju tražbine na osnovu:

- troškova stečajnog postupka,
- ostalih obaveza stečajne mase.

Stečajni povjerioci su osobni povjerioci dužnika koji u vrijeme otvaranja stečajnog postupka imaju imovinskopravnu tražbinu prema njemu.

⁵Mikerević, D., *Sudska vještačenja i stečajevi*, Instruktivna nastava za stjecanje profesionalnog zvanja certificirani forenzični računovođa, Ekonomski fakultet Banja Luka, str. 68.

⁶Ibidem str. 68.

1.5. Povjerioci i redoslijed naplate

Stečajni povjerioci se, prema svojim tražbinama, razvrstavaju u isplatne redove, i to:

- stečajni povjerioci višeg isplatnog reda,
- stečajni povjerioci općeg isplatnog reda,
- stečajni povjerioci nižeg isplatnog reda.

U stečajne povjerioce višeg isplatnog reda spadaju: troškovi prethodnog postupka, plaće zaposlenika za posljednjih osam mjeseci prije otvaranja stečajnog postupka kao i doprinosi na plaće, povrede na radu.

U stečajne povjerioce općeg isplatnog reda spadaju: obične obaveze dužnika koje nisu obuhvaćene ni višim ni nižim redovima, odnosno koji imaju opravdan zahtjev prema stečajnom dužniku.

U stečajne povjerioce nižeg isplatnog reda spadaju: kamate na potraživanja stečajnog povjerioca koje teku od otvaranja stečajnog postupka, troškovi koji su pojedinim stečajnim povjeriocima nastali njihovim sudjelovanjem u postupku, novčane kazne i prekršajne novčane kazne, potraživanja koje se odnose na neku besplatnu činidbu stečajnog dužnika, potraživanja koja su sporazumom povjerilaca i dužnika svrstana u kategoriju nižeg isplatnog reda itd.

1.6. Distinkcija termina namjerno izazvani stečaj i lažni stečaj

Namjerno izazvani stečaj predstavlja stečaj gdje uprava društva nastoji da odšteti povjerioce umanjivanjem imovine, a to znači umanjenje obaveza prema povjeriocima.

Namjerno smanjenje imovine može se vršiti njenim prenošenjem na druga pravna ili fizička lica, a ostvaruje se:⁷

- prodajom u bescjenje,
- zaključivanjem ugovora o prodaji s kupcima koji su platežno nesposobni,
- propuštanjem poduzimanja radnji radi naplate potraživanja,
- ako poduzeće s finansijskim poteškoćama nedostajuća sredstva ne ulaže na trajnoj obnovi u to poduzeće, već na kreditnoj osnovi⁸ (zajam kojim se nadomješta kapital – član 88).

Simptomi namjerno izazvanog stečaja su:⁹

- nagli pad zaliha,
- nagli rast potraživanja,
- promjena vlasnika poduzeća,
- povećane isplate zarada,
- osnivanje nove kompanije neposredno prije ili nakon stečaja.

Lažni stečaj nastaje kada uprava poduzeća putem prividnog ili stvarnog smanjenja imovine i zaduženja poduzeća stvori utisak da su ispunjeni uvjeti za otvaranje stečajnog postupka i time izbjegne plaćanje obaveza prema povjeriocima. To se postiže:

- priznavanjem nepostojećih obaveza,
- fiktivnim ugovorom o prodaji ili poklonu,
- prodajom kupcima s obavezom otkupa prodane imovine,
- sastavljanjem fiktivnih dokumenata i finansijskih izvještaja s namjerom da posluže kao osnova za otvaranje stečajnog postupka¹⁰.

⁷Forenzika poslovanja, Finrar d.o.o., 2013, Banja Luka

⁸Škarić-Jovanović, K.: Finansijsko izvještavanje poduzeća u bankrotstvu, Acta Economica, 14/11, str. 32.

⁹Ibidem str. 32.

¹⁰Ibidem str. 33.

2. KREATIVNO RAČUNOVODSTVO

2.1. Pojam i definicija kreativnog računovodstva

Uz financijsko izvještavanje često se povezuju izrazi: „kreativno računovodstvo“, „manipulativno računovodstvo“, „kozmetičko izvještavanje“, „friziranje financijskih podataka“ i drugi slični izrazi.¹¹

Kreativno računovodstvo u početnoj teorijskoj zamisli trebalo je omogućiti realni prikaz stvarnog financijskog stanja i rezultata poduzetnika prema tekućim vrijednostima imovine, obavezi i kapitala pored njihove povijesne vrijednosti. Zbog toga je u primjenu računovodstvenih postupaka uvedena fleksibilnost utemeljena na primjeni instituta.¹²

- fer vrijednosti i
- različitih modela procjene.

Poznati svjetski autori Griffith u uvodu svoje knjige „Kreativno računovodstvo“ ističe: „Svako poduzeće frizira svoju dobit. Svaki set izvještaja u zemlji zasniva se na poslovnim knjigama koje su ili lagano prokuvane ili pak potpuno pečene.“¹³

„Kreativno računovodstvo“ uključuje uobličavanje financijskih izvještaja korištenjem prava izbora i drugih postupaka dopuštenih računovodstvenom regulativom.¹⁴

Kreativno računovodstvo kao računovodstvena disciplina osmišljeno je s namjerom pružanja korisnicima financijskih izvještaja što je moguće realnijeg prikaza financijskog stanja i rezultata poslovanja društva. Agresivna i nedosljedna primjena tehnika kreativnog računovodstva, umjesto da rezultira točnim, sve više rezultira lažnim financijskim izvještajima.

Fleksibilna primjena računovodstvenih politika rezultirala je situacijom da je „kreativno računovodstvo“ u praksi postalo sinonim za „manipulativno računovodstvo“¹⁵.

2.2. Metode manipulacija financijskim izvještajima primjenom kreativnog računovodstva

Postoje sljedeći najčešći pojavni oblici manipulacije¹⁶:

- manipulisanje troškovima i rashodima,
  - manipulisanje prihodima,
  - manipulisanje rezerviranjima,
  - stvaranje nerealne aktive – kapitalizacija tekućih troškova,
  - agresivna revalorizacija radi
- poboljšanje slike o solventnosti i smanjenja dojma o visokim zaradama,
  - skrivanje obaveza,
  - isisavanje novca iz poduzeća,
  - složene transakcije,
  - krađa gotovine.

2.2.1. Manipulacije radi smanjenja i povećanja troškova

Razlozi za lažno povećanje troškova najčešće su¹⁷:

- nastojanje da se smanji dobit pa time i porez na dobit,
- nastojanje da se troškovi terete na tekuće razdoblje kako bi se rasteretilo iduće razdoblje.

Razlozi za lažno smanjenje troškova najčešće su¹⁸:

¹¹ Stolowy, H, & Lebas, M, (2002), *Corporate Financial Reporting: A Global Perspective*. Thomson Learning.

¹² Belak, V, (2011), *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo*. Zagreb: Belak Excellens, str. 141.

¹³ Griffiths, I, (1986), *Creative Accounting*. London: Irwin.

¹⁴ Vukoja, B, Značaj forenzičkog računovodstva i revizije za pouzdanost financijskih izvještaja u BiH, *Financing*, 02/12 časopis za ekonomiju, Finrar d.o.o., Banja Luka, str. 39. (prema: Amat O. i Gowthorpe C, *Creative accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues*, Journal of Economic Literature classification: M41.

¹⁵ Belak, V, (2011). *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo*. Zagreb: Belak Excellens. str. 142.

¹⁶ Ibidem str. 151.

¹⁷ Ibidem str. 151.

¹⁸ Ibidem str.153.

- izbjegavanje prikazivanja gubitaka,
- skrivanje gubitaka ili
- povećanje dobiti radi dobivanja nagrada i ostalih kompenzacija.

2.2.2. Manipulacije prihoda

Razlozi za lažno povećanje prihoda najčešće su¹⁹:

- nastojanje da se poveća dobit pa time i nagrade direktorima,
- nastojanje da se sakriju gubici.

Lažno snižavanje prihoda radi se s namjerom da se prihodi ne razlikuju između prethodne i naredne godine.

2.2.3. Manipulisanje rezervisanjima

Stvaranje rezervi pomoću agresivnih i lažnih rezervisanja primjenjuju se tokom dobrih godina kako bi se rezervisana sredstva koristila za popravljjanje rezultata u lošijim godinama. Postoje mnogi načini stvaranja skrivenih rezervi, no najčešće je priznavanjem različitih vrsta rezervisanja.

2.2.4. Stvaranje nerealne aktive

Priznavanje nematerijalne imovine nastale razvojem zahtjeva prema MRS 38 – nematerijalna imovina. Iako MRS 38 nastoji ograničiti zloupotrebu kapitaliziranja interno stvorene nematerijalne imovine, to ipak nije jednostavno. MRS 38 zabranjuje kapitaliziranje sljedeće nematerijalne imovine:²⁰

- interno stvoreni goodwill,
- troškovi nastali u fazi istraživanja interno stvorene nematerijalne imovine,
- interno stvoreni zaštitni znakovi, oznake, publicirajući nazivi, popisi kupaca i druge slične stvari ne priznaju se kao nematerijalna imovina.

Navedeni izdaci priznaju se kao rashodi u trenutku nastanka. Samo nematerijalna imovina nastala razvojem priznaje se kao imovina, i to u visini troškova nastalih u fazi razvoja.

2.2.5. Agresivna revalorizacija

Agresivna revalorizacija dugotrajne imovine forenzičarima, ali i svim drugim korisnicima financijskih izvještaja stvara dosta problema. Revalorizacija sama po sebi otvara mnoga pitanja o vjerodostojnosti, realnosti i transparentnosti financijskih izvještaja.

Najčešći cilj agresivne revalorizacije je stvaranje slike manje zaduženosti, jer se time povećava pozicija ukupnog kapitala pa se postotak obaveza u pasivi smanjuje.

2.2.6. Skrivanje obaveza

Najčešći motiv skrivanja obaveza je izbjegavanje prikazivanja visoke zaduženosti poduzeća kako bi se dobili krediti, zavarali dobavljači, privukli investitori, te kako bi se održala vrijednost dionica na tržištu kapitala. Kod skrivanja najčešće se radi o vrlo grubim knjigovodstvenim nepravilnostima i lažiranjima.

2.2.7. Isisavanje novca iz poduzeća

Isisavanje novca iz poduzeća jedna je od vrlo čestih prevara kod nas i u svijetu. Ta vrsta prevare obično je izražena kod poduzeća u državnom vlasništvu. Prevara se najčešće provodi tako da se računi za usluge državnim poduzećima uvećavaju kako bi se novac prebacio na privatna poduzeća u kojima se isplaćuju vlasnicima s plaćenim porezom na dobit, a nakon toga se novac

¹⁹Ibidem str. 153.

²⁰Ibidem str. 160.

dijeli na sudionike u prevari.

Ove vrste prevara otkrivaju se tako da se provjeravaju svi sumnjivi računi koji se upoređuju s tržišnim cijenama takvih usluga.

Poduzeća koja su naplatila lažirane račune, u pravilu, imaju visoke dobiti isplaćene vlasnicima ili neobične isplate za usluge privatnim osobama.

2.2.8. Složene transakcije

Složene transakcije najčešće se odnose na nelegalne transakcije između povezanih poduzeća koje kontrolira jedna uprava. Najpoznatija prevara pomoću složenih transakcija izvedena je u kompaniji „Enron“. Ta prevara bila je toliko složena da i nakon dugih istraživanja nisu potpuno rasvijetljene sve izvedene manipulacije. Situacija je otežana time što su mnogi dokumenti bili uništeni, a jedan svjedok čak i ubijen. Složene transakcije su najveći problem za forenzična istraživanja.

2.2.9. Krađa gotovine

Krađa gotovine je jedan od najstarijih načina krađe. Krađa gotovine je i danas mnogo češći problem u poslovnoj praksi. Iako se može pomisliti da je krađu novca lako otkriti jer u blagajni i na računima mora biti sve matematički, to ipak nije tako. Postoje mnogi postupci kako bi se krađa gotovine prikrija.

2.3. Ciljevi kreativnog računovodstva²¹

Manipulacije financijskim izvještajima mogu se kretati u dva smjera:

- iskazivanje većeg financijskog rezultata i boljeg imovinsko-financijskog položaja,
- iskazivanje manjeg financijskog rezultata i lošijeg imovinsko-financijskog položaja.

2.3.1. Ciljevi iskazivanja većeg financijskog rezultata i boljeg imovinsko-financijskog položaja

Ovi ciljevi postižu se iskazivanjem u bilansu imovine naviše, a obaveze naniže, što ima rezultat iskazivanje nižih rashoda i viših prihoda.

Među glavne razloge iskazivanja boljeg poslovnog rezultata možemo nabrojati:

- rast cijena dionica ili povećanje vrijednosti poduzeća,
- stimulacije menadžerima,
- lakše i povoljnije uzimanje kredita,
- restriktivne odredbe u ugovorima o kreditiranju i dr.

2.3.2. Ciljevi iskazivanja manjeg financijskog rezultata i lošijeg imovinsko-financijskog položaja

Ovi ciljevi kreativnog računovodstva podrazumijevaju iskazivanje imovine naniže, a obaveza naviše, što ima za rezultat iskazivanje rashoda naviše, a prihoda naniže.

Glavni razlozi prikazivanja lošijih poslovnih rezultata je poreska evazija, odnosno izbjegavanje plaćanja poreza. Prihodi se ne evidentiraju i/ili iskazuju uvećani ili fiktivni troškovi, a sve da bi se platili manji porez na dobit, PDV, porez na imovinu itd.

3. KREATIVNO RAČUNOVODSTVO KAO UZROK NASTANKA STEČAJA PODUZEĆA – HIPOTETIČKI PRIMJER

Sva teorijska saznanja nisu dovoljna ako se ne provedu u praksi. Zbog toga će se na jednom hipotetičkom primjeru prikazati poduzeće koje je otišlo u stečaj primjenom kreativnog

---

²¹Vidjeti: Neganović, M, Kreativno računovodstvo i krivotvorenje financijskih izvještaja – trći dio, RRIF broj 3/11, str. 83.

računovodstva:

Primjer:

Poduzeće X je na dan 31.12.2014. otvorilo stečaj i, analizirajući tri prethodne godine, prije odlaska u stečaj imalo je sljedeće vrijednosti u bilansu stanja:

OPIS	AKTIVA			
	2011. god.	2012. god.	2013. god.	2014. god.
1) Stalna sredstva	490.000	210.000	100.000	10.000
2) Tekuća sredstva	1.100.000	1.250.000	1.450.000	1.550.000
3) Gubitak iznad visine kapitala	0	0	140.000	470.000
UKUPNO AKTIVA (1+3)	1.590.000	1.460.000	1.690.000	2.030.000
OPIS	PASIVA			
	2011. god.	2012. god.	2013. god.	2014. god.
1) Kapital	410.000	110.000	0	0
2) Obaveze (a+b)	1.180.000	1.350.000	1.560.000	2.030.000
a) Kratkoročne obaveze	980.000	1.200.000	1.430.000	1.920.000
b) Dugoročne obaveze	200.000	150.000	130.000	110.000
UKUPNO PASIVA (1+2)	1.590.000	1.460.000	1.690.000	2.030.000

Prema bilansu stanja na dan 31.12.2014. godine, tj. na dan odlaska poduzeća X u stečaj, struktura imovine i obaveza se sastoji:

1. Obaveze u iznosu od:2.030.000 KM, od čega:

- dugoročne obaveze ..... 110.000,00 KM,
- kratkoročne obaveze.....1.920.000,00 KM.

2. U tekuće obaveze spadaju:

- dobavljači .....160.000,00 KM,
- obaveze za PDV 20.000,00KM,
- druge obaveze (plaće, doprinosi) .....1.740.000,00 KM.
- U K U P N O :..... 1.920.000,00 KM

Imovinu poduzeća X, prema knjigovodstvenim evidencijama, čine:

- stalna sredstva.....10.000,00 KM,
- tekuća sredstva .....1.550.000,00 KM,
- gubitak iznad visine kapitala .....470.000,00 KM.
- U K U P N O :..... 2.030.000,00 KM

U tekućim sredstvima potraživanja od kupaca iznose..... 1.400.000,00 KM.

Bilans uspjeha poduzeća X u posljednje četiri godine, prije odlaska u stečaj, imao je sljedeće vrijednosti:

OPIS	BILANS USPJEHA			
	2011. god.	2012. god.	2013. god.	2014. god.
1) Ukupni prihodi	980.000	800.000	700.000	550.000
2) Ukupni rashodi	820.000	1.100.000	950.000	880.000
3) Dobit/gubitak perioda	160.000	-300.000	-250.000	-330.000
UKUPNO	160.000	- 300.000	-250.000	- 330.000

Iz bilansa stanja poduzeća X upoređujući posljednječetirigodine prije otvaranja stečajnog postupka da se primijetiti da se iz godine u godinu kapital poduzeća smanjivao, tako da je od 410.000 KM iz 2011. godine došao na negativni iznos od 470.000 KM, odnosno stvoren je akumulirani gubitak u iznosu od 880.000 KM.

Kratkoročne obaveze poduzeća su se konstantno povećavale, a najveći iznos se odnosio na

obaveze za poreze i doprinose,PDV, neto plaće i pozajmice po ugovoru od vlasnika poduzeća. Također,da se primijetiti da su se osnovna sredstva konstantno smanjivala,tako da su od iznosa od 490.000 KM iz 2011. godine smanjena u odnosu na 2014. godinu za 480.000 KM i iznose 10.000 KM.

Upoređujući date godine, vidimo da su se i tekuća sredstva povećavala iz godine u godinu,a najveći iznos u tim sredstvima činila su potraživanja od kupaca koja su na dan otvaranja stečaja,tj.31.12.2014.godine, iznosila 1.400.000 KM.

Iz bilansa uspjeha uočavamo da su se prihodi smanjivali iz godine u godinu,tako da je poduzeće posljednje tri godine prije otvaranja stečaja bilježilo gubitak poslovanja.

Dubinskom analizom poslovanja i forenzičnim ispitivanjima datog poduzeća došlo se do sljedećih zaključaka:

1. Poduzeće X je svake godine do dana otvaranja stečajnog postupka, tj.31.12.2014.godine, prodavalo i isknjižavalo stalna sredstva iz bilansa.
2. Poduzeće X je fakturisalo stalna sredstva povezanom pravnom licu i stvaralo potraživanje od njega – nije dolazilo do plaćanja istog.
3. Tekuća imovina je imala konstantan rast,odnosno potraživanja od kupaca su rasla iz godine u godinu, a naplata tih potraživanja je izostala.
4. Utvrđeno je da je poduzeće X kamatu iz odobrenog dugoročnog kredita knjižilo na rashode perioda i tako stvaralo trošak,umjesto da je pripisivalo kamatu investicijama,kao što nalaže MRS 23.
5. Poduzeće X je konstantno stvaralo dugove prema državi, tj.obaveze prema doprinosima,porezima i drugim obavezama.
6. Analizom je utvrđeno da poduzeće X nije imalo hipotekarnih založnih prava na imovini.

Ovo sve ukazuje da je poduzeće X imalo namjeru izazvatistečaj u cilju izvlačenja svojih stalnih sredstava i namjernog oštećenja svojih povjerilaca.

4. PREPORUKE ZAKONSKOJ STEČAJNOJ REGULATIVI I RAČUNOVODSTVENOJ PROFESIJI

Osnovni princip stečaja je kolektivno namirenje povjerilaca srazmjerno njihovim priznatim potraživanjima.

Međutim, mnogi direktori i vlasnici poduzeća se ne pridržavaju razloga koji su Zakonom propisani za pokretanje stečaja poduzeća,a to suinsolventnost i prijeteća insolventnost.Poduzeće je insolventno,tj.nesposobno za plaćanje ako u roku od 30 dana (u Republici Srpskoj taj rok je 45 dana),ne može da izmiruje svoje dospjele obaveze. Prema Zakonu o stečajnom postupku Federaciji BiH,kaže se da je stečajni postupak HITAN.

Smatramo da se vlasnici i direktori poduzeća trebaju pridržavati tog zakonski propisanog roka i podnositi prijedlog za otvaranje stečaja u datom roku, jer svako odugovlačenje pokretanja stečajnih postupaka obezvređuje imovinu stečajnog dužnika, a to znači da će stečajna kvota namirenja povjerilaca biti manja.Glavni problem u Bosni iHercegovini je, dakle,prekasno otvaranje stečajnih postupaka,a kada se otvore,oni dugo traju. Jedan od indikatora koji koristi Svjetska banka u svom izvještaju „Doing Bussines“ („Lakoća poslovanja“) je i rješavanje nesolventnosti, odnosno prestanak poslovanja. Prosječno vrijeme trajanja stečajnih postupaka u Bosni iHercegovini, prema tom izvještaju, iznosi 3,3 godine.²²

Preporuka stečajnoj regulativi je da vremenski ograniči trajanje postupka ili da stimuliše rad stečajnih upravnika u vidu nagrade, a sve u cilju bržeg rješavanja stečaja.Tako bi se vrijeme trajanja stečajnog postupka smanjilo,a smanjili bi se troškovi stečajne mase i procent namirenja povjerilaca bio bi veći.

---

²²Doing Business 2015. godine, www.doingbusiness.org.

Također, da bi se stečajni postupci odvijali brže i predviđenom dinamikom, smatramo da bi bilo bitno da se uvedu specijalizovani sudovi u kojima bi se po hitnom postupku rješavali stečajevi, a za važnost stečajne profesionalne regulative veoma su bitne i daljnja edukacija i razvijanje profesije stečajnih upravnika, kao i uvođenje interneta u stečajnom postupku.

U našem zakonodavstvu je tek nedavno uveden pojam forenzični revizor. U Federaciji BiH egzistira Udruženje forenzičnih revizora. Smatramo da je u računovodstvenu profesionalnu regulativu potrebno uvesti i pojam forenzični računovođa (u Republici Srpskoj je uvedeno 2013. godine). To potkrepljujemo činjenicama da ovlašteni revizor koji vrši reviziju poduzeća u stečaju nema zakonsku mogućnost da otkrije prevare i manipulativne radnje koje se dešavaju kod poduzeća nad kojima je otvoren stečajni postupak. To je uloga forenzičnog računovođe ili forenzičnog revizora koji dubinskim analizama i pretragama može utvrditi pojedine kriminalne radnje koje se dešavaju, a koje smo naveli u ovom radu, kako teorijski tako i na praktičnom primjeru jednog poduzeća. Također, smatramo da bi bilo potrebno uvesti u zakonsku regulativu i upotrebu forenzične revizije za poduzeća za koja su stvoreni uvjeti za pokretanje stečajnog postupka radi ispitivanja uvjeta za pokretanje stečajnog postupka. Iako je to obaveza stečajnog upravnika po stečajnom zakonu, bilo bi potrebno ispitati poslovanje u posljednjih tri do pet godina prije odlaska poduzeća u stečaj, kako bi se utvrdilo radi li se o namjerno izazvanom ili lažnom stečaju. U današnjoj stečajnoj praksi postoji samo obaveza da se na kraju stečajnog postupka, odnosno pri zaključnom stečajnom bilansu, radi eksterna revizija stečajnog dužnika, koju predlaže stečajni sudac uz odobrenje odbora povjerenika.

5. ZAKLJUČAK

Stečaj predstavlja zakonom utvrđen postupak koji se provodi nad imovinom stečajnog dužnika radi kolektivnog namirenja povjerenika. Osim namirenja povjerenika, stečajem se sprečava daljnje loše poslovanje poduzeća. Razlozi za pokretanje stečajnog postupka su nesolventnost i prijeteća nesolventnost. U organe stečajnog postupka spadaju: stečajni sud, privremeni stečajni upravnik, stečajni upravnik, privremeni odbor povjerenika i odbor povjerenika.

Kreativno računovodstvo definiše se kao namjerno odstupanje od računovodstvenih standarda kako bi se eksternim korisnicima prezentovala željena, a ne stvarna prinostna i finansijska snaga poduzeća. Zloupotreba kreativnog računovodstva u praksi poprima različite forme kao što su upravljanje zaradom, nasilno računovodstvo, izgrađivanje zarade i lažiranje finansijskih izvještaja.

Cilj ovog rada je prikazati čitaocima kako pojedine poslovne promjene koje se dešavaju upotrebom kreativnog računovodstva mogu za posljedicu imati otvaranje stečajnog postupka nad poduzećem.

Na jednom hipotetičkom primjeru prikazali smo kako je poduzeće nad kojim je otvoren stečajni postupak koristilo kreativno, tj. manipulativno računovodstvo u svojim izvještajima i računovodstvenim promjenama.

Za otkrivanje i sprečavanje manipulativnog računovodstva veoma je važna edukacija na području forenzičnog računovodstva, tj. uloga forenzičnih revizora koji bi imali zadatak otkriti prevare i malverzacije koje se dešavaju kod poduzeća nad kojima je otvoren stečajni postupak. Iz svega navedenoga može se zaključiti da je potrebno utrošiti više vremena u ulaganje u forenzičnu profesiju kako bi se prevare i razni postupci koji se koriste kreativnim računovodstvom otkrili na vrijeme. To bi doprinijelo skraćivanju vremena trajanja stečajnih postupaka kao i većem namirenju povjerenika stečajne mase. U suprotnom, negativne posljedice koje nosi kreativno računovodstvo su neminovne.

Na kraju, treba istaći da se ovim radom želi ukazati, osim na načine, dimenzije i procedure stečajnih radnji i kreativnog računovodstva, i na neka poboljšanja i preporuke koje je dao autori, a u vezi sa zakonskom regulativom kao i računovodstvenom profesijom koja se bavi stečajnim računovodstvom.

Pitanja za buduća istraživanja bila bi sigurno u smislu uvođenja zvanja certificirani forenzični računovođa koji bi se bavio problematikom stečajnih bilansa, lažiranja financijskih izvještaja i u tom kontekstu trebalo bi tragati za problemima na kojim bi buduća istraživanja trebala biti bazirana.

6. LITERATURA

- [1] Amat O. i Gowthorpe C.: *Creative accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues*, Journal of Economic Literature classification: M41.
- [2] Belak, V.: (2011), *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo*. Zagreb: Belak Excellens.
- [3] Forenzika poslovanja, Finrar d.o.o., 2013, Banja Luka
- [4] Griffiths, I.: (1986), *Creative Accounting*. London: Irwin.
- [5] Mikerević, D.: *Sudska vještačenja i stečajevi*, Instrukтивna nastava za stjecanje profesionalnog zvanja certificirani forenzični računovođa, Ekonomski fakultet Banja Luka
- [6] Neganović, M.: *Kreativno računovodstvo i krivotvorenje financijskih izvještaja – treći dio*, RRIF broj 3/11
- [7] Sajter, D.: *Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja u stečaju*, doktorska disertacija, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek 2008.
- [8] Stolowy, H, & Lebas, M.: (2002), *Corporate Financial Reporting: A Global Perspective*. Thomson Learning.
- [9] Škarić Jovanović, K.: *Financijsko izvještavanje poduzeća u bankrotstvu*, Acta Economica
- [10] Vukoja, B.: *Značaj forenzičkog računovodstva i revizije za pouzdanost financijskih izvještaja u BiH*, Financing, 02/12, časopis za ekonomiju, Finrar d.o.o., Banja Luka
- [11] Zakon o stečajnom postupku, *Službene novine Federacije BiH*, br. 29/03, 33/04, 42/06.
- [12] *Doing Business 2015*, www.doingbusiness.org.